

Op de huid van Bert van der Zwaan

"Kennis moet circuleren"

De Universiteit Utrecht bestaat 380 jaar. Ondanks haar hoogbejaarde leeftijd bruist de UU als nooit tevoren. Het levende bewijs is Bert van der Zwaan, rector magnificus. Volgens hem levert de UU niet alleen kennis op topniveau maar speelt zij tevens een relevante rol in het oplossen van grote, maatschappelijke problemen. "Dat is onze uitdaging voor de komende decennia."

TEKST MART RIENSTRA FOTOGRAFIE MARNIX SCHMIDT

Vroeger was een universiteit vooral een opleidingsinstituut. Nu is ze primair kennisdeler, of zoals u het noemt: leverancier binnen een kennis-ecosysteem. Wat bedoelt u daarmee?

Kennis moet circuleren. Hiervoor is het nodig dat partijen (universiteit, overheid en bedrijfsleven) samenwerken en elkaar van nieuwe impulsen voorzien. Daarbij is een klassieke rolverdeling over wie vraagt en wie antwoordt naar de achtergrond verdwenen; het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Wat telt in deze vorm van “open innovatie” is dat het proces niet alleen moet leiden tot hoogwaardige kennis, maar ook tot een betekenisvolle impact.

Dus de universiteit treedt verder uit haar ivoren toren?

Absoluut, anders kun je geen bijdrage leveren aan het maatschappelijk debat. De universiteit is organisator – en uitvoerder – van wetenschappelijk onderzoek, maar ook een verzamelpaats voor debat en innovatie. Daarbij draait het niet uitsluitend om output, maar ook om een gezamenlijke dialoog.

Wat wilt u over vijf jaar bereikt hebben?

Dat onze rol als inspirator voor het maatschappelijk debat in Nederland meer zichtbaar is. Ik zie het als mijn taak om een super inspirerende werkomgeving te creëren waarin medewerkers de ruimte pakken om hun bijdrage aan het debat te leveren, zoals bijvoorbeeld Beatrice de Graaf dit doet. Als hoogleraar voorziet ze de samenleving van relevante kennis in het debat over terrorisme. Dat zien we ook als taak van onze universiteit: het blikveld verruimen, het gesprek in de driehoek publiek-privaat-universiteit stimuleren, zodat de maatschappij – mede op basis van onze (wetenschappelijke) kennis – tot nieuwe inzichten komt. En wellicht tot andere keuzes.

Wie is uw idool?

Charles Darwin. Een intrigerende geest, omdat hij zich los heeft gemaakt van de conventie van zijn tijd door volstrekt origineel – en buiten de paden – te denken. Zijn evolutietheorie is ontstaan door hard werken, maar ook door anders denken.

Zonder kaders, met vooral vraag- en uitroeptekens. Erg verfrissend. Misschien doen wij dit te weinig, gevangen als we zitten in de ratrace van het leven.

Hoe ziet uw ideale zondagmiddag eruit?

Eigenlijk begint die middag al vroeg in de ochtend; voor mij is dat het ideale moment om achterstallig werk in alle rust in te halen. Hierna nemen mijn vrouw en ik de kranten door. Vaak vind ik mij dan op over wat ik lees. Daarna trekken we de wandelschoenen aan en zoeken we de natuur op. Ook lopen we graag door de binnenstad. En elke keer weer weet het Utrechtse stadshart mij te verrassen.

Met wie wilt u graag een beschuitje eten?

Ik haat beschuitjes, maar als Mandela aan mijn tafel zou verschijnen, maak ik voor een keer een uitzondering. Mijn bewondering voor hem zit vooral in zijn mildheid. Als je dertig jaar op je ziel bent

“De valkuil van besturen is dat je in een ivoren toren gaat zitten en van daaruit regeert.”

getrapt, en dan toch zo genadig en zacht kunt reageren op je omgeving, dan ben je bijzonder. Zijn mildheid zou voor ons allen een voorbeeld moeten zijn. In het bijzonder kijk ik dan naar de politiek en naar de scherpte op sociale media.

Wat is uw favoriete werkplek?

Ik heb thuis een heerlijk stekje, met uitzicht op een begraafplaats – overigens zonder dat ik de graven zie. Maar ik zit ook graag in de Universiteitsbibliotheek in de binnenstad, tussen de studenten. Ik vind dat cruciaal voor de invulling van mijn functie. De valkuil van besturen is dat je in een ivoren toren gaat zitten en van daaruit regeert. Om dat te voorkomen, probeer ik voor iedereen toegankelijk en dus bereikbaar te zijn. Onmacht ontstaat als mensen gefrustreerd

raken omdat ze het gevoel hebben geen invloed te hebben op hun omgeving. Een doemscenario voor elke bestuurder.

Als u geen bestuurder zou zijn, wat was u dan geweest?

Wetenschapper! Ik ben geoloog en dus boeien wetenschap en onderzoek mij mateloos. Tijdens mijn korte sabbatical van vorig jaar kwam ik daar weer achter. Ik heb toen dagen stil gezeten en alleen maar geschreven; een verademing om te merken dat ik dit nog kan! Daarom koester ik de wens om nog een keer onderzoek te kunnen doen – bij voorkeur samen met mijn vrouw – naar een kwestie in de evolutie die wij samen maar niet begrijpen: de regelmaat die zit in het uitsterven van het leven op aarde.

Waar bent u onlangs van geschrokken?

Vanzelfsprekend van alle aanslagen, maar nog meer van het tempo van de maatschappelijke verscherping die zich langs religieuze en etnische grenzen aan het voltrekken is. De verdeling van rijkdom, maar ook van grondstoffen in het verlengde hiervan, is de grootste uitdaging waarvoor wij nu staan. Daarbij is de urgentie van een eerlijke dialoog nog nooit zo nadrukkelijk geweest. Als universiteit hebben we daarin een grote rol te spelen.

Welk boek leest u op dit moment?

Het nieuwste boek van Julian Barnes; mijn favoriete Engelse schrijver, bekend van *The Sense of an Ending*. Daarnaast lees ik graag gedichten van de Zuid-Afrikaanse Antjie Krog. Ik kan sowieso enorm genieten van taal, en kan daar bij wijze van spreken in “wonen”.

Wat is uw grootste passie?

Deze universiteit – en mijn werk hiervoor – is mijn grote liefde. Als ik ooit met pensioen ga, wil ik bij voorkeur de rol die wij als UU nu in het maatschappelijke debat spelen ook individueel blijven voortzetten. Hoe? Geen idee, maar ik kijk daar naar uit en zie het tevens als mijn plicht, als een vorm van “repay-time”. De samenleving is altijd goed voor mij geweest. We hadden het vroeger niet breed en toch heb ik alle kansen gehad. ■